

Kutatási tényeken alapuló tananyagfejlesztés az MTA–SZTE Elbeszél Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoportban (2016–2021)

A legutóbbi években megjelent társadalmi és gazdasági jelenségek új szerepelvárásokat fogalmaztak meg a történelemoktatás, történelemtanítás, és a történelemtanárok felé.

Az ifjúságkutatások bizonyították, hogy a családban egyre kevesebb a beszélgetéssel töltött idő, a gyermek és ifjúsági korosztályok tagjai ugyanakkor egyre több időt töltenek okostelefonozással, számítógépezéssel, illetve az internet használatával. Mindennek következtében eltűnőfélben van a társadalmi értékek idősebb és fiatalabb generációk közötti átadása, és – miként kutatásaink bizonyították – az általános és középiskolás ifjúság körében a kollektív (nemzeti) emlékezet elemei egyre inkább elhalványulnak. Napjaink screenager nemzedéke körében felerősödtek az internetes véleményvezérek és manipulatív tartalmak tömeges megosztása okozta IKT-sebezhetőségek, amelyek a kritikus gondolkodás, a történelmi tudat, és a történelmi empátia tématerületén feladatokat rónak a történelem és állampolgári ismeretek oktatására. Fontos tehát, hogy az infokommunikációs technikák adta és a modern tantárgy-pedagógia nyújtotta lehetőségekkel éljünk az oktatás világában is, ezek az eszközök támogassák a 21. század modern iskolájának küldetését.

A kutatócsoport a magyar társadalom által kibeszéletlen témakörökben (a II. világháborús magyar részvétel, a magyarországi holokauszt és az 1956-os forradalom és szabadságharc témájában) fejlesztett ki szemtanúkkal, elszenvedőkkel, résztvevőkkel készült interjúrészleteket felhasználó történelemórákat és vizsgálta azok alkalmazásának módozatait, valamint hatását az iskolások vélekedéseire, attitűdjeire.

A történelemtanítás kutatásának nemzetközi dimenziójában alapvetően két szemléletmód erősödött fel az utóbbi években. Az egyik megközelítés szerint a kritikai gondolkodás fejlesztésének és a forráselemzésnek kell a történelemtanítás krédójában állnia, a másik szerint a történelemtanítás a kollektív emlékezet megőrzője. Kutatócsoportunk amellet érvel, hogy a két nézetrendszer együttese az, amely komoly hozzáadott értéket jelenthet a jelenleg iskolapadban nevelődő generációk későbbi élete szempontjából, amikor az iskolai történelemtanítás a generációkon átívelő transz-történelmi értéket magáénak valló, múltunk-kultúránk elemei iránt elkötelezett, tudatos állampolgári szerepre készíti fel a fiatalokat.

A kutatás során történelemtanárok körében folytattunk kérdőíves és fókuszcsoportos vizsgálatokat, illetve végzős általános és maturáló középiskolás diákok körében kérdőíves vizsgálatokat. Ezen kutatások érdeklődésének homlokterében az állt, hogy mélyebb ismereteket szerezzünk a fiatalok körében a történelmi múltunk eseményeiről élő kép, a családban és a kortárs csoportokban ezekről folyó diskurzus, illetve az IKT eszközöknek a történelemtanításban való felhasználhatóságáról, a pedagógusok körében pedig a történelemtanítás értékvilágáról vallott nézeteikről, az IKT-eszközök és a digitális tartalmak alkalmazásáról és annak tapasztalatairól, illetve az IKT-kompetenciákról. A helyzetfeltáró kutatások után partneriskolai hálózat kialakítását kezdtük meg és a csoport munkájába bekapcsoltunk húsz iskolát, valamint harminc általános és középiskolai történelemtanár kollégát, akikkel a három téma által meghatározta munkacsoportokban tananyagfejlesztés zajlott. A tananyagokat történész szakértőkkel, valamint az ember és társadalom műveltségterület egyetemi szakmódszertanos kollégákkal lektoráltattuk.

Az első kísérleti órák kifejlesztése, majd azok gyakorlati megvalósulásának kutatása eredményeit felhasználó három tematikus műhelyben a partnerpedagógusokkal együttesen történt továbbfejlesztés eredményeként megszületett új tanórák és megvalósulásuk kutatása során vizsgáltuk az alkalmazás és beválás dimenzióit.

A kutatási hullámok során az adott téma esetében – úgy általános mind középiskolában – a tanórai alkalmazás előtt és után kérdőíves adatfelvételt végeztünk, egy videointerjú tanórán és továbbá egy hagyományos tankönyvvezérelt tanóra osztályában (ez utóbbit tekintjük a kutatás keretében

kontrollcsoportnak), valamint a videointerjús tanóra esetében a diákokkal fókuszcsoportos interjúkat is készítettünk.

Eredményeinket 5 tudományos szimpóziumon, 8 pedagógus szakmai és 24 tudományos konferencia előadásban, mutattuk be, mely események között a legjelentősebbek az Országos Neveléstudományi Konferencia, a HUCER, a Conference on Educational Assessment, illetve az International Society for History Didactics és az European Conference on Educational Research konferenciák voltak, és örömmel szerepeltünk pedagógus-szakmai szervezetek eseményein, workshopjain is.

A kutatócsoport elkötelezett a tananyagok és kutatási eredmények ingyenes szabadon hozzáférhetővé tétele mellett, ezért létrehoztunk egy honlapot (www.eyewitness.hu) ahol a tanórák, a segédanyagok, tanári segédletek open access módon, tehát ingyenesen és jogtiszta hozzáférhetők és használhatók a történelemtanításban.

Kutatócsoportunk a megalakulástól kezdődően azt tartotta érdeklődésének homlokterében, hogy az egyéni tanulói aktivitásokon alapuló, speciális egyéni igényekhez igazítható, multiperspektivikus és változatos, modern, digitális terekben is elérhető fejlesztői tartalmak megszületéséhez járuljon hozzá úgy, hogy a tanulás és a valós élethelyzetek összekapcsolása (történelmi tudatosság, történelmi empátia, kritikai gondolkodás, állampolgári kompetenciák) és a történelmi mérföldkövek hordozta problémák megértése új oktatási módszerekkel történjen (inquiry-based learning, problémaorientált oktatás, kutatás alapú tanulás).



Videóinterjús történelemóra a magyarországi holokauszt témájában a budapesti Berzsényi Dániel Gimnáziumban (tanít: Mezei Mónika)



Videóinterjús történelemóra az 1956-os forradalom témájában a szegedi SZTE Juhász Gyula gyakorlóiskolában (tanít: Majzik Andrea)